

XALQ TA'LIMI

ISSN 2181-7839

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2023

2-son
(Mart-Aprel)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan

O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

	TAHRIRIYAT
	4 Uzluksiz kasb-hunarga yo'naltirish ishlari (tavsiya)
	TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI
I. Siddiqov	6 Raqamli texnologiyalar vositasida bo'lajak tarix o'qituvchilarida informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik texnologiyasi
K. Abrorxonova, Sh. Bo'riyeva	12 Uzluksiz ta'lim tizimida mediamadaniyatni rivojlantirish mexanizmi
D. Xakimova	16 O'qituvchilarning innovatsion salohiyatini rivojlantirishning metodologik yondashuvlari
B. Umarov	21 Bo'lajak falsafa doktorlarining tadqiqotchilik va innovatsion kompetentligini rivojlantirishda loyihaviy yondashuv (xorijiy tajribalar asosida)
N. Omonova	26 Ta'limda kooperativ yondashuvni rivojlantirishning o'rni va ahamiyati
Sh. Ashurova	31 Xorijiy til o'qituvchisining kasbiy va nutqiy kompetensiyalarining o'rni va ahamiyati
Yu. Yarmanova	35 Shaxs ijtimoiy-madaniy adaptatsiyasi va uni shakllantirish mazmuni
M. Abdisodiqova	38 O'quv-biluv jarayonida talabalarning tadqiqotchilik ko'nikmasini takomillashtirish mexanizmi
M. Tursunova	42 Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish
	TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI
D. Xolmurodov, S. Tursunova	45 Texnika ixtisosliklari ta'limida fundamental qonunlar va ilmiy-texnik nazariyani o'zaro aloqadorligining tavsifi
M. Aripova	49 Xorijiy tilni o'rgatishda vatanparvarlik tarbiyasi
Z. Ismatova, X. Jamolova	52 2-sinf tabiiy fanlar darslarida "o'simliklar" mavzularini o'qitishda o'quv-tajriba maydonchasidan foydalanish
K. A. Bobomurodov	57 Boshlang'ich ta'lim o'quvchilari tomonidan o'quv matnlarini tushunish darajasini oshirish metodikasi
J. Begijonov	62 Badiiy kulolchilik mashg'ulotlari jarayonida talabalarni kreativ kompetentligini rivojlantirish
O'. Xushvaqto'v	67 "Qattiq jismlar fizikasi"ni o'qitish jarayonida o'quvchilarning kreativ kompetentligini rivojlantirish
O. Berdiyeva	72 O'quvchilarga geometriya fanidagi tushunchalarni kengaytirish hamda mavzular uzviyligi va uzluksizligini sinflar kesimida ta'minlash masalalari
	ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI
I. Madatov	78 Kredit-modul tizimida masofali o'qitishning nazariy va didaktik asoslari

	Sh. Karimova	83	Talabalarning tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan mustaqil ishlarni tashkil etishning lokal-modulli texnologiyasi
	Sh. Mavlonov	86	O'quvchilarni tabiiy-iqtisodiy manbalardan oqilona foydalanishga o'rgatishda pedagogik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish
	I. Samatova	89	Vitagen ta'lim texnologiyasining mazmun va mohiyati
	D.N. Abdullayeva, T.M. Qurbonova	92	Muqaddas ziyoratgoh maskanlarining bugungi kundagi ahamiyati (Surxondaryo viloyati misolida) (Chilgiz ota, Takiya ota, Sulaymon ota)
	D. Qurbonova	97	Talaba qizlarda temuriy malikalar ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini pedagogik va axborot texnologiyalari asosida takomillashtirish
	T. Achilov	102	O'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va tayyorlash modeli (jismoniy tarbiya fani misolida)
	F. Raximova	107	Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim orqali bo'lajak tarbiyachilar ijodiy faoliyatini rivojlantirish tizimini takomillashtirish muammolari
	Z. Mirzayunusova	111	Maktabgacha yoshdagi bolalar tarbiyasida pedagogik texnologiyalardan foydalanish
	N. Sultonova	115	Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning rivojlantiruvchi markazlardagi o'yin faoliyatlarini tashkil etish
	V. G'aniyeva	118	O'yinning bola faoliyati sifatidagi mohiyati va o'ziga xosligi
	B. Hakimova	122	Gender – o'z-o'zini rivojlantirish jarayonida o'smirlarni mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirishni amaldagi holati
	A. B. Шаркова	126	Роль пословиц в воспитании учеников для начальных классов
	Л. Рустамов	130	Актуальные проблемы преподавания физической культуры в школе
	Г. Абдуллаходжаев	137	Компьютерные технологии и её роль в современном искусстве
	З. Абылова	140	Цифровые риски внедрения цифровых технологий на уроках английского языка в средней школе

Telman ACHILOV,Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Sport va chaqiriqqacha harbiy ta'lim fakulteti,
"Jismoniy madaniyat nazariyasi" kafedrası dotsenti**O'QUVCHILARINI VATANPARVARLIK RUHIDA
TARBIYALASH VA TAYYORLASH MODELI****(Jismoniy tarbiya fani misolida)****Annotatsiya**

Maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va tayyorlash modelini yaratish bilan bog'liq muhim muammolar haqida so'z borib, maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda jismoniy tarbiya o'qituvchisi muhim rol o'ynashi ochib berilgan. Shuning uchun maqolada bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini kasbiy tayyorlashning bir jihati (vatanparvarlik ruhida tarbiyalash) ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar. Vatanparvarlik, ta'lim, vatanparvarlik tarbiyasi, jismoniy tarbiya, kasbiy tayyorgarlik, o'qituvchining tayyorgarligi.

В статье говорится о важных проблемах, связанных с созданием модели воспитания и подготовки будущих учителей физической культуры в духе патриотизма, и большую роль в воспитании школьников в духе патриотизма играет учитель физической культуры. Поэтому в статье рассматривается один из аспектов профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры (воспитание в духе патриотизма).

Ключевые слова. Патриотизм, воспитание, патриотическое воспитание, физическое воспитание, профессиональная подготовка, подготовка учителей.

The article talks about the important problems associated with the creation of a model of education and training of future physical education teachers in the spirit of patriotism, and a teacher of physical culture plays an important role in educating schoolchildren in the spirit of patriotism. Therefore, the article considers one of the aspects of the professional training of the future teacher of physical culture (education in the spirit of patriotism).

Key words. Patriotism, education, patriotic education, physical education, professional training, teacher training.

O'zbekiston jamiyatida sodir bo'layotgan dinamik butun jahon integratsiyasi va millatning shakllanishi yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, O'zbekiston mustaqilligi va hududiy yaxlitligini himoya qilish bo'yicha konstitutsiyaviy burchlarini bajarishga ijobiy munosabatni shakllantirish zarurligini keltirib chiqardi. Butun jamiyatimizning taqdiri yoshlarning fuqarolik va vatanparvarlik pozitsiyasi va tarbiyasiga, ularning faol fuqarolik va siyosiy pozitsiyasiga, axloqiy va ma'naviy qadriyatlariga bog'liq. Mamlakatimizda yoshlarni tarbiyalash konsepsiyasini ishlab chiqishda jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Shunday qilib, o'zbek xalqining ma'naviy, milliy-madaniy holatini tiklash zarurati, har bir fuqaroning milliy ongini shakllantirishga bo'lgan ehtiyojini qondirish va o'zbek yoshlarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun sharoit yaratish g'oyasi amalga oshiriladi.

"Vatanparvarlik" tushunchasi milliy g'urur va Vatanga muhabbat, uni himoya qi-

lishga tayyorlik sifatida qat'iy qabul qilinadi. Keng ma'noda vatanparvarlik insonning axloqiy va ma'naviy fazilati, mafkuraviy xususiyati, uning yashashining axloqiy tamoyili sifatida qaraladi. Vatanparvarlikni o'rgatish haqiqatan ham muhim rol o'ynashi mumkin va bu vatanparvarlikni fuqarolik fazilati deb qarash yoki qaramasligidan va maktablarda vatanparvarlikni targ'ib qilishdan maqsad qonuniymi yoki yo'qligidan qat'i nazar, haqiqatdir.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun tayyorlash natijasi uning yuqorida aytib o'tilgan faoliyatga tayyorligidir. Biz bu tushunchani murakkab birlik, shaxsning ajralmas xususiyati, yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga ijobiy turtki bo'lgan bo'lajak mutaxassisning o'rta maktab o'quvchilari bilan vatanparvarlik-tarbiyaviy faoliyatiga nazariy va amaliy tayyorgarligi natijasi sifatida qaraymiz. Ushbu jarayonni takomillashtirish maqsadida biz model ishlab chiqdik va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish jarayonini sinovdan o'tkazdik.

Bo'lajak o'qituvchilarning umumta'lim maktablari o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligini shakllantirish jarayoni samaradorligi nazorat (68 nafar o'quvchi) va eksperimental (66 nafar o'quvchi) guruhlarida kasbiy tayyorgarlik darajalarini taqqoslash yo'li bilan o'rganildi. Talabalarning kasbiy tayyorgarligining xususiyatlari belgilangan mezon va omillar asosida ajratildi. Ushbu omillarning sifat tahlili ham eksperimental, ham nazorat guruhlarida o'tkazildi. Taqqoslash natijalari bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish jarayonining ishlab chiqilgan modeli samaradorligini baholash imkonini berdi.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorlash tarkibiy qismlarining shakllanish darajasini tekshirish uchun ma'lum mezonlar asoslab berildi va ularning ko'rsatkichlari aniqlandi: shaxsiy motivatsiya (ko'rsatkichlar: kasbiy motivatsiya, kasbiy jihatdan muhim xususiyatlar – (qahramonlik, fidoyilik, O'zbekiston Konstitutsiyasi va uning qonunlariga rioya qilish, fuqarolik va ijtimoiy hayotda ishtirok etish, faol fuqarolik); mazmunga asoslangan (indekslar: kasbiy va psixologik-pedagogik bilimlar); faoliyatga asoslangan (ko'rsatkichlar: o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ko'nikmalari, ta'lim va sport tadbirlarini o'tkazishdan manfaatdor bo'lish va ommaviy tadbirlar) va ularning shakllanish darajalari (past, o'rta, yuqori).

Pedagogik tadqiqotning maqsadi mutaxassislikni olishning yakuniy bosqichida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlik darajasini aniqlash edi. Nazorat guruhi o'quvchilarini o'qitish standart metodlar bo'yicha olib borildi, tajriba guruhi talabalarini o'qitish pedagogik shart-sharoitlar va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorgarligini shakllantirish modelini o'z ichiga oldi.

Eksperimental ish quyidagi uch bosqichda amalga oshirildi:

1. Motivatsion bosqich. Talabalarda vatanparvarlik tarbiyasiga aksiologik munosabatni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Bo'lajak o'qituvchining vatanparvarlik tarbiyasiga tayyorgarligini shakllantirishning ushbu bosqichining vazifasi o'rta maktab o'quvchilari bilan vatanparvarlik tarbiyasi ishining motivlarini aniqlash, jismoniy tarbiya o'qituvchisi sifatida shaxsiy tarbiyaviy salohiyatni ro'yobga chiqarish uchun shaxsiy fazilatlarni oshirishdir.

2. Kognitiv bosqich. Maqsad talabalarda vatanparvarlik tarbiyasining ahamiyati to'g'risida tushunchalarni shakllantirish: vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni, shakllari, usullari, tamoyillarini o'rganish, o'quvchilarni o'quv-tarbiyaviy ish bilan tanishtirish maqsadida shaxsiy tajribani boyitish. O'rta ta'lim tizimida vatanparvarlik tarbiyasining mazmuni va tuzilishini o'quvchilarga yetkazish vazifasi qo'yildi.

3. Refleksiv va baholash bosqichi. Maqsad – o'quvchilarning amaliy mashg'ulotlar va maktab amaliyotidagi faoliyati orqali o'quv jarayoniga jalb qilishga qaratilgan faoliyati.

Rasmiy eksperiment yakunida eksperimental va nazorat guruhlari talabalari o'rta-sida o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorlik darajalari bo'yicha taqqoslash o'tkazildi.

Tadqiqot davomida quyidagi usullardan foydalanildi:

- o nazariy, falsafiy, madaniy, sotsiologik, psixologik, pedagogik manbalarni tahlil qilish, qonun hujjatlari va me'yoriy hujjatlar, o'quv-metodik hujjatlar (mutaxassislik dasturi, fan dasturi, maktab amaliyoti dasturi), modellashtirish; diagnostikaning empirik usullari (so'rov, suhbat, test);
- o kuzatish usullari (ta'lim jarayoni subyektlarini pedagogik kuzatish);
- o o'quv, sinfdan tashqari, individual, ilmiy-tadqiqot ishlari, talabalarning dala tajribasi, pedagogik tajriba (aniqlash, shakllantirish) natijalarini tahlil qilish – statistika.

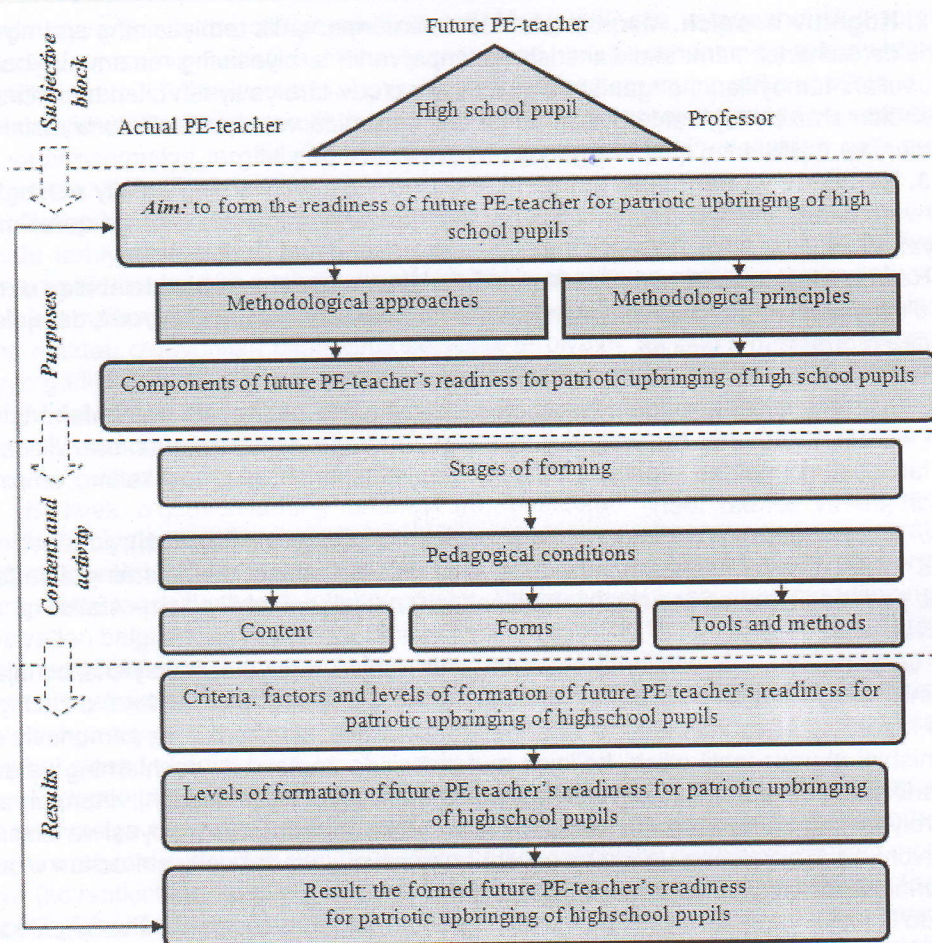
Natijalar

O'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash bo'yicha bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash mazmuni quyidagi elementlarni o'z ichiga olishi kerak: sport va yoshlarning vatanparvarlik harakatining tarixiy va zamonaviy rivojlanishini chuqur tahlil qilish; bo'lajak mutaxassisda zamonaviy yoshlarning vatanparvarlik tarbiyasi darajasini obyektiv baholash qobiliyatini shakllantirish; vatanparvarlik tarbiyasining zamonaviy shakllari, vositalari va usullarining aniq g'oyasi va tasnifi; o'qituvchi o'z faoliyatining ushbu yo'nalishi bo'yicha malakasini oshirishi uchun o'quv dasturini ishlab chiqishi va amalga oshirish.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modelini ishlab chiqishda ikkita jihat e'tiborga olindi: birinchi navbatda, zamonaviy pedagogika fani ta'limni tashkil etishga qo'yadigan talablar bloki, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari jarayoni; ikkinchidan, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga yuqori darajada tayyor bo'lgan jismoniy tarbiya o'qituvchisiga ijtimoiy talablar tizimi. Talabalarni vatanparvarlik tarbiyasiga jalb qilishga intilishi hech qanday pasayish belgisini ko'rsatmaydi va aslida yangi ishtiyoq uyg'otishi mumkin.

Model o'zaro bog'liq bo'lgan 4 ta blokdan iborat:

subyektiv (pedagogik o'zaro ta'sir subyektlari: talaba - professor - jismoniy tarbiya o'qituvchisi - o'rta maktab o'quvchisi); maqsadlar (maqsad, vazifalar, uslubiy yondashuv va tamoyillar, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlashga qo'yiladigan talablar). , mazmuni va faoliyati (bosqichlari, mazmuni, shakllari, usullari, o'quv jarayonini tashkil etish tamoyillari, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlashning pedagogik shartlari) va natijalari (bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini shakllantirish mezonlari, omillari va darajalari).

1-rasm. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modeli.

Model shaxsiy, madaniy, aksiologik, kompetensiyaga asoslangan yondashuvlarining bayonotlarini hisobga olishi kerak. Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligi quyidagi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi: shaxsiy motivatsiya, kognitiv va harakatga undash.

Model aksiologik, kognitiv, refleksiv va baholash bosqichlaridan o'tish orqali amalga oshiriladi. Ularning har biri bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining yuqori sinf o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligining yanada yuqori darajalariga olib keladi.

Modelni amalga oshirish samaradorligi o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisini tayyorlash uchun pedagogik shart-sharoitlarni yaratish orqali amalga oshiriladi: o'qituvchilarning o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini rivojlantirish uchun o'quv muhitini yaratish; o'quvchilarning o'quv, amaliy, kasbiy, ta'lim va fuqarolik faoliyati mazmunida ma'naviy-axloqiy tendentsiyani ta'minlash; "talaba-talaba", "talaba-o'qituvchi",

"stajyor-o'quvchi-litsey o'quvchisi" pedagogik o'zaro munosabatlarini tashkil etish.

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorgarligi tarkibiy qismlari darajasini pedagogik baholash uchun tegishli mezonlar va ko'rsatkichlar aniqlandi: shaxsiy motivatsiya (ko'rsatkichlar: kasbiy motivatsiya, kasbiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlar (qahramonlik), o'ziga sadoqat, Milliy Konstitutsiya va O'zbekiston qonunlariga rioya qilish, jamoat va fuqarolik hayotida ishtirok etish, alohida fuqarolik pozitsiyasi); mazmunga asoslangan (ko'rsatkichlar: mutaxassislik, psixologik va pedagogik malaka); faoliyatga asoslangan (ko'rsatkichlar: o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash ko'nikmalari, o'quv va sport tadbirlarini o'tkazishga qiziqish) va ularni yakunlash darajalari (past, o'rta va yuqori).

Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish uchun o'quv-uslubiy majmua ishlab chiqildi. Kasbiy-amaliy tayyorgarlik ("Mutaxassislikka kirish", "Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi", "Sport va ommaviy ishlarni tashkil etish metodikasi", "Kasbiy faoliyat" fanlari bo'yicha o'quv rejasini takomillashtirishga qaratilgan jismoniy tarbiya sohasi") qo'shimcha tematik modullarni integratsiyalash orqali.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash nazariyasi va amaliyotini o'rganish shuni tasdiqlaydiki, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashning ijtimoiy tartibini amalga oshirish faqat pedagogik oliy o'quv yurtlarida bunday o'qitish mazmunini takomillashtirish orqali mumkin. Shu asosda bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchisining o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga tayyorligini shakllantirish modeli ishlab chiqilgan. Taklif etilayotgan model ijtimoiy tartib, ta'lim malaka talablariga muvofiq ishlaydigan, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining irodaviy fazilatlarini, vatanparvarlik qarashlarini, o'rta maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega bo'lgan bilim va ko'nikmalarni shakllantirish vazifalariga mos keladigan mavhum nazariy konstruktsiyani taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Amarai S., Hammoudi Nassibi, S. & Mkaoueri B. (2015) Teaching process of future tunisian physical education' teachers during a professional training. Journal of Physical Education and Sport, 15(4), pp. 736–743.
2. Bailey R. (2006) Physical education and sport in schools: a review of benefits and outcomes. Journal of school health, 8, pp. 397–401.
3. Cojocariu V-M. (2013) Petre IuŃea or some axiological anchors for a necessary patriotic education. Social and behavioral sciences, 76 (95), pp. 204–208.
4. Ismoilov Temurbek. "The Content And Practical Significance of The Principles of Academic Independence In The Management Process of Higher Education." Nveo-natural volatiles & Essential oils journal| NVEO (2021): 4264-4270.
5. Ismoilov T., 2020. The development of physical qualities of the pupils of primary forms of secondary schools through mobile activities in the process of study. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(11), pp.391-394.